



"אתגרי מדינת הרווחה בישראל - מבט מהיום לעתיד"

דברים שנאמרו במסגרת ההרצאה המרכזית באירוע הענקת פרס אורה גילבר לשנת 2016

הדברים שלהלן הם חלק מהרצאה שנשא פרופ' ג'וני גל באירוע הענקת פרס אורה גילבר לשנת 2016. האירוע התקיים בפורום סמינר הסגל של בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת חיפה, בתאריך 29 בדצמבר 2016.

הרצאתו של פרופ' גל ביקשה לבחון את האתגרים העומדים בפני מדינת הרווחה בישראל ולהצביע על קווי מדיניות להתמודדות עמם. לדבריו, תפקידה העיקרי של מדינת הרווחה הוא לצמצם את ההשלכות השליליות של השוק החופשי, כאשר מאז הוקמה לראשונה מדינת הרווחה ניכרים שינויים רבים בסביבה שהיא פועלת בה ובאופן שבו היא נדרשת להתמודד עם שינויים אלה כדי להבטיח קיום סביר וביטחון סוציאלי לאוכלוסייה. האתגרים העומדים לפתחה של מדינת הרווחה כיום הם אולי המורכבים ביותר עמם נדרשה להתמודד.

פרופ' גל הצביע על שינויים דמוגרפיים כאתגר הראשון העומד בפני מדינת הרווחה והתמקד בהקשר זה בשני תהליכים מרכזיים: הזדקנות האוכלוסייה ותמורות במבנה המשפחה. הזדקנות האוכלוסייה משמעה שינויים ביחסי התלות בחברה, שמחייבים היום הוצאה חברתית גדולה יותר בעבור צורכי האוכלוסייה המבוגרת (שגם היום היא ההוצאה החברתית העיקרית של מדינות הרווחה). יידרשו שינויים משמעותיים בהסדרי הפנסיה והיערכות אחרת של מערכות הביטחון הסוציאלי והבריאות.

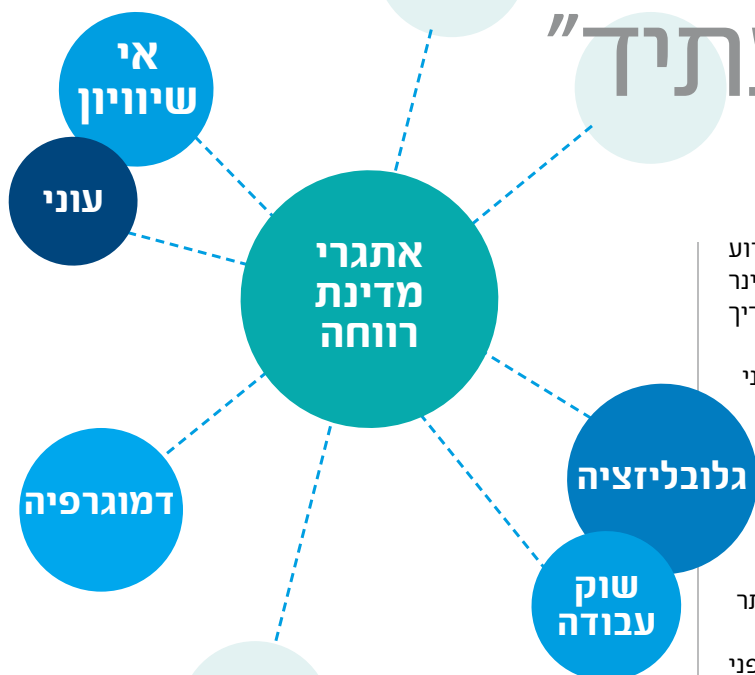
בהקשר של שינויים במשפחה, מגמה רווחת אחת היא קיומן של משפחות חד-הוריות רבות, והשנייה - התרחבות התופעה של משפחות של בני אותו מין. השינויים הללו מחייבים הגדרה מחודשת של מושג המשפחה והתאמות של מערכות הרווחה למציאות זו.

גלובליזציה זוהתה כאתגר מרכזי שני. גל ציין כי לתופעה זו השלכות חיוביות ושליליות, שכבר עתה יש להן השפעה ניכרת על מדינות הרווחה בכלל ועל ישראל ביניהן. בין היתר, גלובליזציה משמעותה הגירה בקנה מידה שלא הכרנו עד כה, המחייבת גיבוש של מדיניות הגירה כוללת והיערכות לכניסת מהגרים רבים ולהשתלבותם בשוק העבודה. כבר עתה, מספר המהגרים במדינת ישראל (לא כולל עולים) עומד על כרבע מיליון. גלובליזציה משמעותה גם מעבר מהיר של מידע ורעיונות בין מדינות וכניסת רעיונות חדשים ומשפיעים לישראל גם בתחום המדיניות החברתית - כגון מיקור חוץ, רווחה לעבודה, תכניות חסכון לילדים והכנסה בסיסית.

לדברי פרופ' גל, החשש שגלובליזציה תגרום ל"תחרות להגיע לתחתית" מבחינת ההוצאה החברתית - כלומר, שהרצון להגביר את התחרותיות במשק ייתמך בצמצום המיסוי ובהרעת תנאי העבודה במדינות הרווחה - לא התממש. חלו אמנם שינויים ניכרים בדפוסי ההוצאה, אך לרוב ההוצאה החברתית גדלה או נותרה יציבה (כפי שקרה בישראל) בשני העשורים האחרונים.

אתגר נוסף שנדון בהרצאה הוא אתגר העבודה. ממצאי מחקרים שנערכו

פרופ' ג'וני גל - בית הספר לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית באוניברסיטה העברית; ראש תכנית הרווחה במרכז טאוב לחקר מדיניות חברתית בישראל. John.gal@mail.huji.ac.il
פרופ' אמריטה חסידה בן צור - אוניברסיטת חיפה. (ערכה והכינה לדפוס) zbz@netvision.net.il



במרכז טאוב מלמדים על שינויים בעולם העבודה שהם תוצאה של תהליכי גלובליזציה ושל שינויים טכנולוגיים: גלובליזציה מובילה לקיטוב בין עובדים במגזרים שונים (כאשר מצבם של אלה המשולבים במשק העולמי משתפר מאוד, בשעה שאחרים מאבדים את מקומות עבודתם כתוצאה מהתחרות הגלובלית) ולצורך להגמיש את שוק העבודה, בשעה שהאוטומציה הנובעת משינויים טכנולוגיים צפויה לסכן את קיומם של תחומי עבודה שונים.

מדינת הרווחה נדרשת להתאים את כישורי האוכלוסייה למאפייניו של שוק העבודה המתפתח ולמצוא דרכים להבטיח הכנסה למי שמתקשים להתפרנס ברמה סבירה בשוק העבודה. גל הצביע על שכר מינימום ועל מענקי עבודה נדיבים בהרבה כאמצעים להשגת יעד זה.

שני אתגרים נוספים, שיש ביניהם קשר, ניצבים בפני מדינת הרווחה: אתגר העוני ואתגר האישוויון. גל הצביע על מה שהוא מכנה "היציבות המאוסה של העוני בישראל", והראה כי על אף שלא חל שינוי של ממש בתחולת העוני מאז ראשית שנות האלפיים, המרחק מ"קו העוני" של רבים מהאנשים החיים בעוני הלך וגדל. יש הצעות מגוונות להתמודדות עם העוני בישראל, ורובן כבר הועלו על ידי ועדת אלאוף למאבק בעוני, אולם התמודדות מוצלחת מחייבת השקעה גדולה של הממשלה על פני תקופת זמן ארוכה. ממצאי מחקרים עד כה אינם מלמדים על נכונות של הממשלה להשקיע את הנדרש, אם כי צעדים אחדים בכיוון זה ננקטו בשנה האחרונה.

האתגר המרכזי הניצב בפני מדינת הרווחה הישראלית הוא אתגר האישוויון. יש פערים גדולים מאוד בין בעלי הכנסות גבוהות ונמוכות בחברה הישראלית, ואלה לא הצטמצמו לאורך הזמן. משמעותו של האישוויון היא תחושה קשה של אייביטחון כלכלי ושל היעדר אופק למוביליות, אשר מקיפה לא רק את מי שמוגדרים כעניים אלא שכבה גדולה באוכלוסייה, הנמצאת בסכנה תמידית להתדרדרות למצוקה חברתית וכלכלית.

לדברי פרופ' גל, ההוצאה החברתית בישראל ומדיניות המיסוי הנהוגה בה אינם מאפשרים היום, ולא יאפשרו בעתיד, התמודדות מוצלחת עם אתגר האישוויון. כבר היום, הפער בין המדיניות החברתית הנהוגה במדינות רווחה אחרות ובין זו הנהוגה בישראל גדול מאוד ונדרשות הקצאה גדולה בהרבה של משאבים לנושאים חברתיים וחלוקה מחדש של משאבים באמצעות מיסוי פרוגרסיבי.

היחידה ללימודי המשך בפקולטה למדעי הרווחה והבריאות מודיעה כי נפתחה ההרשמה לשנת הלימודים תשע"ח



● בית הספר לפסיכותרפיה באוריינטציה פסיכואנליטית - תכנית תלת שנתית המוכרת ע"י האיגוד הישראלי לפסיכותרפיה.

● תכנית הכשרה בהנחיית קבוצות "מהתנסות ליישום" בגישה פסיכו-דינמית. תכנית דו שנתית.

● לימודי פסיכותרפיה אינטגרטיבית לאנשים מבוגרים, עם דגש על לוגותרפיה. תכנית דו שנתית.

● הכשרת מנהלי מערכות לטיפול במבוגרים. תכנית תלת סמסטריאלית.

● ליווי ותמיכה לאחר לידה - תכנית שנתית.

מתעניינים מתבקשים לפנות בטלפון 04-8249957/04-8240801
draize@univ.haifa.ac.il | cont-edu.haifa.ac.il



פרס אורה גילבר לשנת 2016

פרופ' אורה גילבר, מחלוצות הטיפול הפסיכואונקולוגי בארץ וחוקרת בעלת שם בינלאומי בתחום זה, נפטרה בינואר 2013 כשהיא בשיא פעילותה (לסקירה של עבודתיה המדעיות - ראו בן צור, ח. [2014]. על מחקרים בפסיכואונקולוגיה ובטראומה: פרופ' אורה גילבר ז"ל, 1946-2013, מידעו"ס, 72, ע"ע 22-25).

פרופ' גילבר נמנתה מתחילת שנות ה-1980 עם סגל המרצים בביה"ס לעבודה סוציאלית של אוניברסיטת חיפה ואף כיהנה כראשת בית הספר. היא גם עמדה בראש היחידה הפסיכוסוציאלית במחלקה האונקולוגית שבמרכז הרפואי לין בחיפה ובמשך כשלושה עשורים טיפלה בחולי סרטן, כעובדת סוציאלית, במסירות שלא תתואר. זמן קצר לאחר מותה כוננו בית הספר ומשפחת גילבר את "פרס אורה גילבר", לעידוד חוקרים צעירים בתחומים שאורה חקרה ובתחומים נוספים בשדה העבודה הסוציאלית.

בשנים 2013-2015, הפרס הוענק מדי שנה לעבודת דוקטורט מצטיינת בתחום הפסיכואונקולוגיה ועבודה סוציאלית. העבודות נבחרו על ידי ועדות שיפוט שהורכבו מחוקרים בכירים בבתי הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטאות בארץ. ב-2016, ועדת הפרס החליטה להעניק את הפרס להצעות מחקר מצטיינות לעבודות דוקטורט שאושרו באוניברסיטת חיפה.

הפרס (10,000 ש"ח) מוענק בכנס המתקיים בשבוע של חג החנוכה. הזוכים/ות בפרס מציגים את עיקרי עבודתם/מחקרם וחוקר בכיר מאחת האוניברסיטאות/מכללות נושא את ההרצאה המרכזית.

פרס אורה גילבר לשנת תשע"ז זכו שתי הצעות המחקר הבאות:

1. הצעת המחקר של סבטלנה בזיליאנסקי בנושא "בחינת דפוסים של ויסות רגשות והקשר שלהם למשאבי התמודדות, להתמודדות ממוקדת משמעות, לרגשות חיוביים ושליילים ולמדי דלקת בקרב מחלימי סרטן המעי הגס", בהנחיית פרופ' מירי כהן.

מחקר זה שייך לתחום הפסיכואונקולוגיה ועוסק בהתמודדות ובהסתגלות לאחר החלמה מסרטן המעי הגס. במחקר ייבחנו דפוסים שונים של ויסות רגשות, משאבי התמודדות והתמודדות ממוקדת משמעות ותורמתם למדדים של מצוקה נפשית ולמדדים פיזיולוגיים. המחקר יתבסס על מודל תיאורטי אינטגרטיבי שפותח לצורך המחקר, אשר ישלב בין תיאוריה של ויסות רגשות ומודל התמודדות ממוקדת משמעות. מחקר זה יתרום לידע התיאורטי בתחום ויסות הרגשות ותהליכי ההתמודדות של המחלימים מסרטן, וכן תהיה לו תרומה יישומית בפיתוח תכניות התערבות בקרב אוכלוסייה זו.

2. הצעת המחקר של רומאן ג'מאל'עבוד בנושא "ידע מקצועי בין תרבויות: פרקטיקה מקצועית בין אוריינטציה אינדיווידואליסטית להתערבויות בחברה קולקטיוויסטית בקרב עובדים סוציאליים ערבים בישראל", בהנחיית ד"ר אלי כוכבינדר.

המחקר מתמקד בחווייתם של עובדים סוציאליים ערבים בלשכות הרווחה, על רקע הדיאלקטיקה בין הקולקטיביזם לאינדיבידואליזם, תהליכי סוציאליזציה מקצועית בהקשר של רגישות תרבותית והתמודדות עם מצוקה המתבטאים בקונפליקטים, ספקות ופרדוקסים אישיים, ערכיים ומקצועיים. במחקר ייבחן תהליך ההמשגה וההבניה של ידע מקצועי של עובדות ועובדים סוציאליים, בניווט שבין אוריינטציות תרבותיות-חברתיות ומקצועיות שונות. התרומה העיקרית של המחקר תהיה בפיתוח כלים, מיומנויות ודרכי התערבות לעשייה רגישת-תרבות עם האוכלוסייה הערבית בישראל.